Dnro 001/81/2017

Heikki Taulu

16.11.2017

Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta
TuV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne asiantuntijakuulemiseen perjantaina 17.11.2017 klo 10.00

VNS 6/2017 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa: Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Akava kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa.

Selonteon tärkeät lähtökohdat mainitaan selonteon sivulla 9, jossa todetaan että ”Selonteon on tarkoitus herättää kysymyksiä siitä, millaisen tulevaisuuden me Suomelle *haluamme*”. Lisäksi mainitaan että ”Tulevaisuustyön ei ole tarkoitus ennustaa …, vaan *auttaa valmistautumaan erilaisiin muutoskulkuihin* ja *tarkastelemaan kriittisesti nyt tehtäviä päätöksiä*”, kursivoinnit minun. Nämä lähtökohdat korostavat sitä näkemystä, että tulevaisuus on omissa käsissämme ja pitkälti riippuvainen siitä, mitä nykyään teemme. Tulevaisuuden tapahtumat eivät ole satunnaisia väistämättömiä tapahtumia, vaan ennemminkin seurausta aikaisemmin tehdyistä ratkaisuista.

Selonteossa tarkastellaan viittä keskeistä työn tulevaisuutta kuvaavaa muutostekijää seuraavan 20 vuoden aikajänteellä eli 2030-luvun jälkipuoliskolle (taaksepäin katsottaessa 20 vuotta sitten oli vuosi 1997). Selonteon kirjoittajat ovat hyvin tavoittaneet niitä muutosvoimia ja kehityssuuntia, joita nykytietämyksen valossa voi pitää todennäköisinä. Työn organisoinnin tavat muuttuvat, työn silppuuntuminen lisääntyy, toimeentulon tavat moninaistuvat, elinikäinen oppiminen korostuu ja työn yhteiskunnallinen merkitys muuttuu. Toisaalta on syytä muistaa, kuten selonteossakin mainitaan, että suuret muutokset työelämässä tapahtuvat pikkuhiljaa, hitaasti vuosien ja vuosikymmenten aikana.

Luvussa 3.1 tuodaan esille ajatus siitä, että kaikki automatisoitavissa olevat työt automatisoidaan, mikäli kehitystä ei rajoiteta. Ajatus ei varsinaisesti ole vallankumouksellinen, sillä tähänkin saakka pääomalla, koneilla ja laitteilla, on mahdollisuuksien mukaan korvattu ja tehostettu ihmistyötä silloin, kun se on ollut taloudellisesti kannattavaa. Mutta samassa yhteydessä mainittu massatyöttömyyden uhka ja siitä syntyvä ”tarpeettomien luokka” on ihan todellinen ja sekin on jo tapahtunut (ks. myöhempi kuvio).

Luvut 3.2 ja 3.3. käsittelevät työntekijä-työnantaja-suhteen ja toimeentulon muutoksia. On todennäköistä, että työn tekemisen muodot moninaistuvat tulevaisuudessa, mutta selonteossa mainittu ”Tulevaisuus on pitkälti työnantajaton” ei ole todennäköinen seuraus tästä kehityksestä. Uskoaksemme jatkossakin valtaosa työstä teetetään (pysyvissä) työsuhteissa. Kuitenkin lainsäädäntöä pitäisi näkemyksemme mukaan muuttaa siten, että yksinyrittäjien ja itsensätyöllistäjien kollektiivinen edunvalvonta olisi mahdollistettaisiin. Tällä tasapainotettaisiin esimerkiksi toimeksiantajan ja työn suorittajan välistä neuvottelutilannetta. Nykyinen kilpailulainsäädäntö ei mahdollista itsensätyöllistäjien kollektiivista edunvalvontaa.

Työttömyysturvajärjestelmän pitäisi olla nykyistä joustavampi ja mahdollistavampi, jotta se sopisi tulevaisuuden työlämän tarpeisiin. Konkreettinen esimerkki tästä on niin sanotun yhdistelmävakuutuksen kehittäminen. Sen avulla pyritään luomaan kattavampaa toimeentulon turvaa sekamuotoisesti työllistyville eli niille, joiden ansaintatapa muodostuu ansiotulojen ja yrittäjätulojen yhdistelmästä. Myös hallituksen esitys yrittäjyyden kokeilemisesta neljän kuukauden ajan työttömyyden aikana ilman päätoimisuuden arviointia on hyvä avaus joustavamman työttömyysturvan suuntaan.

Alustatalous luo mahdollisuuksia, mutta mahdollisesti myös ongelmia. Jotta alustojen kautta työskentely tapahtuisi oikeudenmukaisella tavalla, Akavan näkemyksen mukaan ainakin seuraavat asiat pitää selvittää ja ratkaista: Tarjoaako alusta mahdollisuuden työnantajavelvoitteiden ja verojen kiertämiseen? Milloin alusta on työnantaja ja onko työn suorittaja yrittäjä vai palkkasuhteinen? Millainen on alustatalouden kuluttajansuoja? Miten toimeksiantosuhteisen tai pilvityöntekijän sosiaaliturva ja työterveyshuolto on turvattu? Miten huomioidaan työsuoritukseen liittyvät konsultti- tai tuotevastuun piiriin kuuluvat asiat tai tekijänoikeudet?

Selonteon ansiokkaassa osaamisen muutosta kuvaavassa luvussa (3.4) todetaan, että ”Osaaminen, koulutus ja uuden oppiminen ovat myös kriittisin keino työn murroksesta selviämiselle”. Akava jakaa tämän näkemyksen täysin. Tavoittelemme sitä, että korkeakoulutettujen ikäluokkaosuus Suomessa saataisiin nostettua 50 prosenttiin ja että 100 prosenttia väestöstä suorittaisi toisen asteen tutkinnon. Pelkän perusasteen koulutuksen varaan ei saisi jäädä kukaan ja mahdollisuus varhaiskasvatukseen pitää taata kaikille lapsille. Myös työttömänä opiskelun mahdollisuuksien lisääminen kuuluu tavoitteisiimme. Siksi olemmekin esittäneet, että myös päätoimiseen opiskeluun pitää olla työttömyyden aikana (rajoitetun kestoinen) oikeus, kunhan työttömänä opiskeleva muuten täyttää normaalit työttömän velvollisuudet.

Palkansaajaliikkeellä on paikkansa myös tulevaisuuden työelämässä, oli se sitten kuinka monimuotoista tahansa. Työn murrosaikoina, jos koskaan, on tärkeää huolehtia riittävästä työntekijän turvasta ja siitä, että työelämän säännöt ovat ajan tasalla ja niitä noudatetaan.

Tilastollisia kuvaajia työttömyyden ja työtuntien toteutuneesta kehityksestä pitkällä aikavälillä.

Tulevaisuuden tarkastelulle perspektiiviä tarjoavat riittävän kauas menneisyyteen ulottuvat aikasarjat. Oheisten kuvioiden tiedot on laskettu kansantalouden tilinpidon historiasarjojen tiedoista. Työttömyys – sekä aste että määrä – on Suomessa trendinomaisesti kasvanut, vaikkakin taloussuhdanteet ovat aiheuttaneet matkalla suuriakin nousuja ja laskuja.

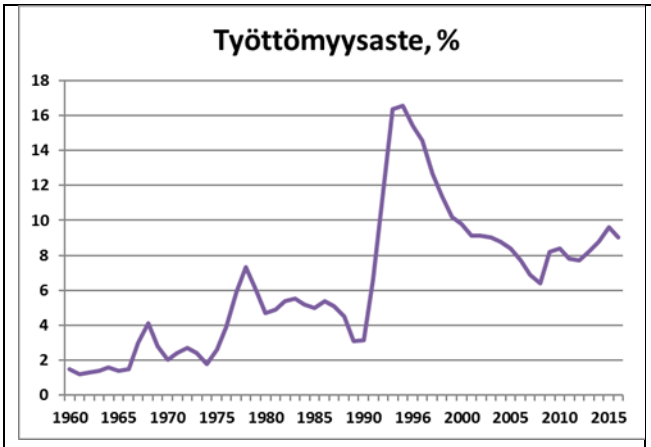

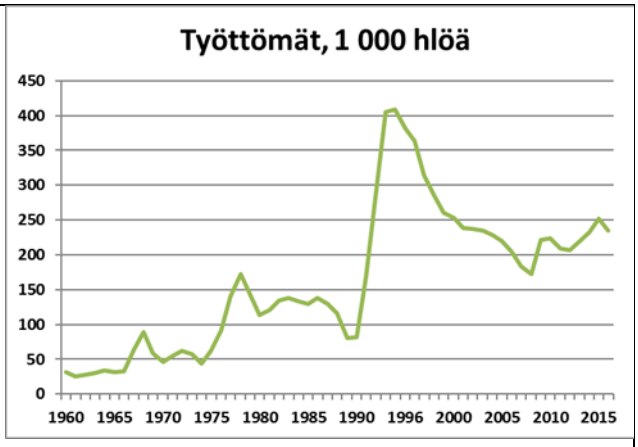

Onko pitkällä tähtäimellä kasvava työttömyys pysyvä ilmiö myös tulevaisuudessa?

Taloudessa tehtyjen työtuntien kokonaismäärä on sekin noudatellut talouden suhdanteita, mutta yleiskehitys on ollut laskeva. Yhä vähemmällä työnteolla ollaan saatu aikaan jatkuvasti enemmän. Tuottavuuden kasvun tuloksia on käytetty elintason nostamisen lisäksi vapaa-ajan lisäämiseen. Erityisesti työllisten määrään suhteutettuna työtuntien määrä on laskenut lähes tauotta jo 60-luvulta alkaen.

Heikki Taulu 16.11.2017

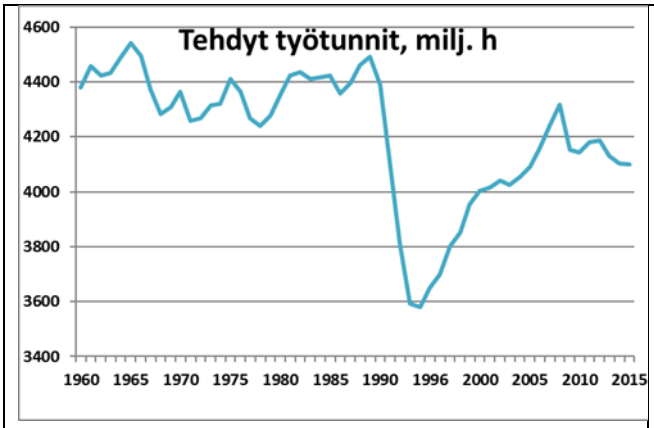

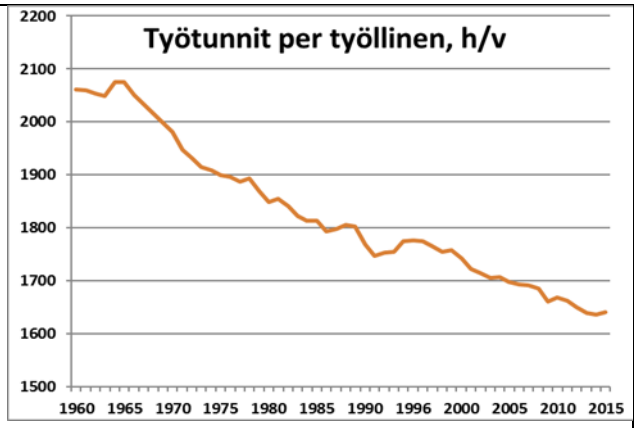

Onko kehityssuunta toivottava? Halutaanko työhön käytettävän ajan osuutta lisätä vai vähentää?

Akava ry:n puolesta

Heikki Taulu
ekonomisti

Rautatieläisenkatu 6
00520 Helsinki

puh. 020 7489 400
www.akava.fi

Akava